

УДК 657

Откаленко О.М.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно – економічного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Здійснено огляд законодавчої бази, на підставі якої плануються та використовуються фінансові ресурси вищих навчальних закладів державної форми власності. Розглянуто документальне забезпечення за допомогою якого здійснюється контроль за правильністю складання і виконання кошторису. Проаналізовано та надано практичні рекомендації щодо вдосконалення методичних підходів до організації аналізу й контролю за плануванням, формуванням та використанням фінансових ресурсів закладами вищої освіти.

Ключові слова: кошторис, спеціальний фонд, загальний фонд, фінансові ресурси, асигнування.

Otkalenko O.

ORGANIZATION OF ANALYSIS AND FINANCIAL RESOURCES CONTROL OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The concept of formation and the efficient and effective usage of resources is always relevant for all public educational institutions. The introduction of measures as to strict savings involves provides the effective planning of an adequate system development and control of expenditures educational institutions. The main financial document, which is governed by the higher education institution of state ownership, is an estimate of profits and expenditure. Therefore, while providing the analysis and control of financial resources Universities pay special attention to the correctness of the preparation, approval, performance estimates and rewiring. In planning expenses of higher educational institution it is necessary to ensure compliance with the law requirements, to observe strict austerity budget, do not assume the inclusion to the estimates of budgetary allocations without reasonable request, do not include amounts that are not supported by calculations and economic justification.

Practice shows that during the organization of work in the preparation of estimate financial services workers assumed typical violations that lead to inefficient management of financial resources of higher education. As a result - covering the cost of the special fund educational institution of the General Fund, which leads to penalties by regulatory authorities and return unduly used funds in budget revenue.

Management development and control of the university funds usage shall be done through a phased implementation of the following components: planning, organization performance, performance monitoring and regulation.

Откаленко О.М.

Development and compliance of limits (standards) materials contributes the effective and efficient use of financial resources. In planning expenditures each university department must submit a substantiated need for material resources for the coming year with mandatory justification of quantitative indicators. The entire amount of financial resources that will be used during the budget year is reflected in the annex to the annual procurement plan. Each educational institution developed their own guidelines expenditure of material resources, which are communicated to branches of administrative documents.

The execution controlling of the budget spends using various analytical tables. Thus, the income of the budget appropriate conduct in terms of sources of education funding. It should be carefully analyzed actual performance deviation from target and determine what factors influenced such deviations.

In planning expenditures for the next budget period higher education institution must comply with strict austerity financial resources and wealth. To estimate may include only those expenditures that anticipate the current legislation and the need for which is due to the specifics of the institution.

Keywords: estimate, special fund, general fund, financial resources, allocation.

Откаленко Е.Н.

ОРГАНИЗАЦИЯ АНАЛИЗА И КОНТРОЛЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Осуществлен обзор законодательной базы, на основании которой планируются и используются финансовые ресурсы высших учебных заведений государственной формы собственности. Рассмотрены документальное обеспечение с помощью которого осуществляется контроль за правильностью составления и выполнения сметы. Проанализированы и даны практические рекомендации по совершенствованию методических подходов к организации анализа и контроля за планированием, формированием и использованием финансовых ресурсов вузами.

Ключевые слова: смета, специальный фонд, общий фонд, финансовые ресурсы, ассигнования.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах доступ до освітніх послуг є ключовою ланкою ефективного розвитку суспільства, якісною складовою нагромадження людського капіталу та зразком економічного зростання країни. Водночас, незважаючи на те, що на сьогодні аспект фінансування освіти став предметом особливої уваги як з боку держави, так і з боку суб'єктів господарювання, - гострою проблемою залишається дефіцит фінансових ресурсів галузі.

Питання формування, а також раціонального й ефективного використання ресурсів завжди є актуальними для всіх державних закладів освіти. Запровадження системи заходів щодо суворої економії

коштів передбачає розробку адекватної системи ефективного планування та контролю за видатками закладами освіти.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Значний внесок у розробку питань теорії і практики формування і використання фінансових ресурсів закладів освіти було зроблено українськими вченими – економістами, зокрема Й. Бескид, Т. Боголіб, С. Ніколаєнко, П.Куліков, Ц. Огонь, В. Опарін, О. Шашкевич та ін.

Проте проблемі контролю формування та використання фінансових ресурсів закладами вищої освіти не приділяється достатньо уваги.

Цілі статті. Метою цієї статті є надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення методичних підходів до організації аналізу й контролю за плануванням, формуванням та використанням фінансових ресурсів закладами вищої освіти.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основним фінансовим документом, яким керується у своїй діяльності вищий навчальний заклад державної форми власності є кошторис доходів та видатків. Тому при здійсненні аналізу та контролю фінансових ресурсів ВНЗ приділяють особливу увагу питанням правильності складання, затвердження, виконання кошторисів та внесення до них змін.

Згідно з п. 30 ст. 2 Бюджетного кодексу України кошторис - це основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань, здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень [1].

При здійсненні контролю за правильністю складання і виконання кошторису вищого навчального закладу перевіріці підлягають такі основні документи:

- бюджетний запит, кошторис, розрахунки до загального та спеціального фондів кошторису, план асигнувань загального фонду, лімітні довідки про бюджетні асигнування, довідки про внесення змін до кошторисів та плану асигнувань;

- картки аналітичного обліку касових видатків, картки

аналітичного обліку фактичних видатків, картки аналітичного обліку отриманих асигнувань, книги обліку асигнувань та прийнятих зобов'язань;

- Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма N 2д, N 2м); Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма N 4-1 д, N 4-1 м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма N 4-2д, N 4-2м), Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма N 4-3д, N 4-3м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів (форма N 4-4д), Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій) (форма N 4-3д.1, N 4-3м.1), Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма N 7д, N 7м).

Аналіз питання правильності складання та затвердження кошторису, внесення до нього змін та виконання кошторису передбачає контроль за вказаними документами об'єкта контролю на предмет:

- дотримання закладом освіти напрямів діяльності відповідно до покладених на неї функцій та завдань із задоволення суспільних потреб та організаційної структури, визначених у Статуті (Положенні);

- наявності паспорта бюджетної програми, що визначає суму коштів, необхідних для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави її реалізації, мету, завдання, напрями діяльності, відповідальних виконавців та досягнення ВНЗ передбачених в ньому результативних показників;

- наявності затвердженого у встановленому порядку кошторису, плану асигнувань загального фонду бюджету та інших документів згідно з нормативно-правовими актами Державної казначейської служби щодо касового виконання державного (місцевого) бюджету за видатками;

- дотримання порядку розгляду, затвердження та внесення змін до кошторису;

- наявності та обґрунтованості розрахунків потреби в асигнуваннях загального фонду бюджету на здійснення видатків за відповідними кодами економічної класифікації або класифікації

кредитування бюджету і деталізовані за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю;

- наявності та обґрунтованості розрахунків обсягу надходжень та видатків за спеціальним фондом кошторису за кожним джерелом доходів та напрямком використання цих коштів, а також відповідності вказаних показників показникам бухгалтерської звітності за відповідні періоди;

- дослідження фактичного стану фінансування закладу освіти та встановлення причин її недофінансування (за наявності);

- дотримання порядку перерозподілу закладом вищої школи, у разі потреби, своїх асигнувань за визначеною законодавством процедурою з метою попередження нецільового використання бюджетних коштів;

- відповідності проведених фактичних та касових видатків затвердженим обсягам асигнувань;

- обґрунтованості утворення, повноти зарахування та законності використання власних надходжень у складі доходів та видатків спеціального фонду кошторису;

- відповідності використаних бюджетних коштів їх цільовому призначенню (у розрізі складових витрат та джерел їх фінансування);

- відповідності обсягів взятих зобов'язань бюджетним асигнуванням, установленим кошторисом;

- дотримання встановленого порядку коригування обсягів узятих бюджетних зобов'язань за загальним фондом кошторису для проведення видатків з цих зобов'язань зі спеціального фонду кошторису.

Основні вимоги щодо складання, затвердження, внесення змін та виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ визначені Порядком N 228 [2].

Як свідчить практика, під час організації робіт при складанні кошторису працівники фінансових служб (планово – фінансовий відділ, бухгалтерія, економічний відділ) припускаються типових порушень, які призводять до неефективного управління фінансовими ресурсами вищого навчального закладу. Як наслідок – покриття витрат спеціального фонду закладу освіти коштами загального фонду, що призводить до штрафних санкцій з боку контролюючих органів та повернення зайво використаних коштів в дохід бюджету.

При плануванні витрат вищого навчального закладу необхідно

забезпечити виконання вимог законодавства, дотримуватися суворого режиму економії бюджетних коштів, не припускати включення до кошторису бюджетних асигнувань, не обґрунтованих потребою, не включати суми, які не підтверджені розрахунками та економічними обґрунтуваннями.

Управління формування та контроль за використанням фінансових ресурсів ВНЗ доцільно здійснювати за допомогою поетапного виконання таких складових: планування, організація виконання, контроль за виконанням та регулювання.

На етапі планування необхідно економічно обґрунтувати формування дохідної частини кошторису. Особлива увага повинна приділятися контингенту студентів усіх форм навчання (денна, вечірня, заочна) та співвідношенню чисельності студентів, які навчаються за кошти державного бюджету та кошти юридичних і фізичних осіб (тобто студенти контрактники). Окрім надходжень від надання освітніх послуг «виші» отримують власні надходження внаслідок здійснення господарської діяльності, здачи нерухомого майна в оренду, реалізації майна в установленому порядку та відсотки від розміщення тимчасово вільних коштів на депозиті. Доходна частина кошторису вищого навчального закладу повинна бути обґрунтована економічними розрахунками. Наприклад, надходження коштів від надання платних послуг розраховується таким чином: кількість студентів – контрактників (в розрізі курсів) множиться на $\frac{1}{2}$ суми вартості навчання за рік, згідно договору. Це зумовлено тим, що бюджетний рік розпочинається 1 січня, а фінансовий рік – 1 вересня. Кошти від здійснення господарської діяльності (проживання студентів у гуртожитку) розраховується шляхом множення кількості ліжок – місць на вартість, яку сплачують мешканці за проживання.

Визначення структури та обсягу видатків ВНЗ повинні бути обґрунтовані ретельними розрахунками.

Штати професорсько-викладацького персоналу формуються за нормативом кількості студентів на одного викладача, який затверджує Міносвіти. Розміри посадових ставок професорсько-викладацького складу залежать від посади, наукового ступеня і вченого звання. Фонд заробітної плати професорсько-викладацького персоналу визначається множенням кількості штатних одиниць на середню ставку заробітної плати одного викладача в поточному році, а фонд оплати праці викладачів з погодинною оплатою - множенням кількості навчальних

годин на вартість оплати однієї академічної години. Погодинний фонд заробітної плати не повинен перевищувати 4% фонду заробітної плати професорсько-викладацького складу. Особлива увага повинна звертатися на планування потреби коштів за КЕКВ 2120 «Нарахування на заробітну плату», оскільки загальна ставка єдиного соціального внеску для бюджетних установ становить 36,3%, тоді як на фонд зарплати працюючих інвалідів - 8,41%.

Потрібно пам'ятати і про те, що в першу чергу фінансуються захищені статті видатків до яких належать оплата праці з нарахуваннями на ФОП, стипендії, придбання медикаментів та продуктів харчування, оплата комунальних послуг та енергоносіїв.

На етапі аналізу виконання кошторису використовуються показники бюджетної та фінансової звітності закладу освіти, дані бухгалтерського обліку, статистичні дані щодо використання енергоресурсів (як в натуральному так і в грошовому вимірнику).

Ефективному та раціональному використанню фінансових ресурсів сприяє розроблення та дотримання лімітів (норм) матеріальних ресурсів. При плануванні видатків ВУЗу кожен відділ повинен подавати обґрунтовану потребу у матеріальних ресурсах на майбутній рік з обов'язковим обґрунтуванням кількісних показників. Весь обсяг матеріальних ресурсів, які планується використати протягом бюджетного року знаходить своє відображення у додатку до річного плану закупівель. У кожному навчальному закладі розробляються власні норми витрачання матеріальних ресурсів, які доводяться до структурних підрозділів розпорядчими документами.

Контроль за виконанням кошторису проводить за допомогою різних аналітичних таблиць. Так, виконання кошторису за доходами доцільно проводити в розрізі джерел утворення фінансових ресурсів. При цьому потрібно ретельно проаналізувати відхилення фактичних показників від запланованих та визначити, які фактори вплинули на дані відхилення.

В сучасних умовах господарювання вищим навчальним закладам Постановою КМУ «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету» (далі – Постанова №65) [3] заборонено здійснювати ряд заходів, які б сприяли розвитку матеріально – технічної бази. Зокрема даним нормативним актом забороняється придбавати меблі, ноутбуки, побутову техніку (до якої відносяться і персональні комп'ютери та інтерактивні дошки). Заборона на

придбання сучасного обладнання призводить до того, що вищі навчальні заклади державної форми власності втрачають свою конкурентоспроможність. Оскільки майбутні студенти хочуть навчатися в комфортних сучасних аудиторіях із застосуванням найновіших ІТ - технологій.

Внаслідок дії Постанови №65 відбувається порушення Порядку надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами [4], яким передбачено у вартість освітньої послуги закладати до 10% витрат на капітальні видатки установи. До капітальних витрат на придбання основних засобів включаються витрати на забезпечення надання навчальним закладам платних освітніх послуг, а саме: придбання навчального, лабораторного, спортивного, виробничого обладнання, приладів, механізмів, споруд, меблів, комп'ютерної та оргтехніки.

Дана законодавча колізія призводить до того, що студенти – контрактники сплачують за можливість користуватися сучасною матеріально – технічною базою навчального закладу, але фактично законодавець позбавляє їх такої можливості. А наявна матеріальна база кожного ВУЗу потребує оновлення інакше через декілька років не буде за допомогою чого надавати якісні освітні послуги, що також може негативно вплинути на репутацію закладу освіти.

Висновки. При плануванні видатків на наступний бюджетний період вищий навчальний заклад повинен дотримуватися суворого режиму економії фінансових ресурсів та матеріальних цінностей. До кошторису можуть включатися лише ті видатки, які передбаченні чинним законодавством та необхідність яких обумовлена специфікою діяльності установи.

Здійснюючи контроль за виконанням кошторису вищого навчального закладу обов'язково потрібно провести звірку даних головної книги та показників фінансової звітності установи.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI
2. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002р. №228
3. Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014р. №65
4. Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами: Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23.07.2010р. №736/902/758